

CRISTINA SIMONELLI: *Eva, la prima donna. Storia e storie* BOLOGNA, MULINO, 2021.

„Elnevezte Életnek (*Vita*), mert [ő lett] minden élők anyja” (*Vetus latina*)

Cristina Simonelli aki 2013 és 2021 között volt az Olasz Női Teológusok Egyesületének elnöke és jelenleg is patrisztikus teológiát tanít Veronában valamint a milánói Észak-Olaszországi Teológiai Karon, az *Éva, az első nő. Történet és történetek* című könyvében Éva nyomában vezeti az olvasót: felidézi őt a szövegek labirintusából, megmutatja összetettségét és megszabadítja a félreértésektől. Éva nemcsak a történelem első rossz lánya, aki meggondolatlanul eldobta magától a Paradicsom lehetőségét, ezzel rossz hírnévre tett szert, hanem ő az emberiségnek útravalóul megígért elveszett harmónia megtestesítője, öröksége ma is erőt ad a nőknek, elgondolkodtatja a férfiakat, illetve a nemi sztereotípiák és előítéletek dekonstrukciójának újabb eleme.

A szerző szerint Éva erőteljes figura, különböző, már-már ellentmondásos aspektusokkal bíró polimorf alak, de ez már csak így van az archetipusos alakokkal. Ahogy Chimamanda Ngozi Adichie *Il pericolo di un'unica storia* [Egy kizárólagos történet veszélye] című könyvében felhívja a figyelmet, hogy az egyedi/egysíkú történetektől mindig kell tartani, mert még ha szépek is, a sokféleségük elvesztése kellemetlenségeket okoz, még akár szörnyeket is generálhat. A Teremtés könyve óta márpedig Évát „megkettőzték”, feloldották, az egyes újraértelmezésekben összekeverték, továbbá feltűnik más elbeszélésekben is. Olyan karakter, aki sok arcban és sok valóságban bontakozik ki, amíg el nem veszíti önmagát, de újra önmagára lel, saját megsokszorozott képében. De mégis, hol van Éva? A történelem és a történetek milyen ráncba zárták? Vénuszhoz hasonlóan csábító, tudásvágyában merész, alattomos, mint a kígyó, az Édenből való kiűzetésében kétségbeesett és anyaságában hatalmas. Tertullianus, az ókeresztény egyház egyik legfontosabb és legbefolyásosabb személyisége egyik írásában Évát az ördög ajtajának nevezte, aki először szegte meg az isteni törvényt. Ezzel persze nemcsak Évát, hanem Éva leányait is más színben láttatta és becsmérő szavakkal illette a női nemet. A Biblián kívüli kommentárok lapjain megjelenik egy Éva előtti „Éva” is, Lilit, az autonóm nő, aki még a szexuális kapcsolatokban sem engedelmeskedik a férfinak, egy kicsit démon és egy kicsit boszorkány. Éva alakja ezenkívül a keresztény újraértelmezésekben összefonódik egy másik „Évával” szélsőséges és sajátos formában: az istenszülő Szűz Móriában, akit csak „második Évának” hív a teológia, ő fordítja meg Éva nevét (lásd AVE Maria).

Simonelli munkája mintha egy „várkastély” lenne, ahol a különböző, egymással egybenyíló szobákban bepillantást kapunk Éva titkába. Bizonyos értelemben egy többszobás útvonalat kínál egy olyan térkép alapján, amely lehetővé teszi, hogy az olvasó barátságosan elveszzen és felbukkanjon a szabadban, mint a reneszánsz labirintusokban. Az „előcsarnokban” a Teremtés könyvének vonatkozó elbeszélését veszi szemügyre, amelyet joggal tekint olyan „alapszövegnek”, amely megalapozza a későbbi újraértelmezéseket. A további „szobákban”, ahol a szerző szerint nem szabad nagy rendre számítani, sokrétű szakirodalmat is segítségül hívva foglalkozik Éva alakjának legfontosabb dimenzióival (párkapcsolat, bűnbeesés, anyaság), és kialakítja hipotézisét, miszerint az Éden nem eredet, hanem eredeti, nem a múlt, hanem a várt, megígért jövő, amely hajnalban kezdődik, és összeköti a forró éjszakát a fényes nappallal.

Simonelli hivatkozik Marija Gimbutas (1921–1994) litván-amerikai régészre, aki a neolitikum és a bronzkor kultúráit vizsgálva az „ősi anyai korszakok” jeleit követte. Gimbutas jobban kedvelte ezt a terminológiát, mint a patriarchátus mintájára megalkotott matriarchátus megjelölést. Ezt a kutatást folytatta Riane Eisler is, aki megalkotta a *gülánia* fogalmát, a görög *gü* (nő) és az *an* (férfi) gyökök felhasználásával, hogy jelezze a harmónia korszakának nyomait, amelyben nem az egyik nem dominál a másik felett, hanem a különbözőségek szimfóniája uralkodik. Simonelli meggyőződése, hogy a bibliai beszámolókhöz hasonlóan a legmegfelelőbb igeidő nem a múlt, sem a távoli, sem a közeli múlt, hanem a jelenben szilárdan gyökerező jövő. Ezért is lehet, hogy maga Eisler is felveti az eredetileg általa kidolgozott témát a 21. századi oktatásról szóló tanulmányában, amely szükséges ahhoz, hogy az emberiség „egy olyan társadalmi modell felé haladjon, amely a környezeti fenntarthatóságon, az erőszakmentességen, a multikulturalizmuson és a nemek közötti egyenlőségen alapul”. A szerző értelmezésében a *gülánia* tehát nem a múlt elhalványult emléke, hanem a jövő ígéretes formája, amely felé a jelennek haladnia kell.

A szerző ismét a mű elején már hivatkozott *Il pericolo di un'unica storia* című könyvéből idéz, ezzel sajátos keretbe helyezve munkáját: számára a fentebb megfogalmazott hipotézis egyben meggyőződés és remény is: „Azzal a gondolattal szeretném zárni, hogy amikor elutasítjuk egy történetnek a kizárólagosságát, amikor felismerjük, hogy soha nincs egyetlen helyhez sem kötve egyetlen kizárólagos történet sem, akkor mintegy a Paradicsomot nyerjük vissza.” Itt nem feleslegesen megjegyeznünk egy „jottányi” különbséget: Éva nevét a héberben három mássalhangzóval írják (HVH, *Hava*), ami egy „jod” betű hozzáadásával a tetragrammatont (IHVH) eredményezi, Istennek, az Örökkévalónak a nevét. Nem véletlen, hogy a Bibliában Istenhez jól illik az anyai cím is (vö. Iz 49,15), aki teremt, gondoz és életben tart.

Jó szívvel ajánlom Cristina Simonelli új perspektívákat nyitó könyvét mindazoknak, akik szívesen elvesznek és újra megtalálják magukat az Évával kapcsolatos szövegek labirintusában.

Szabó Miklós